

כתתרי תורה

לק"י • פרשת ויחי יעקב ה'תשפ"ב ב'של"ג • גליון פ"ד
• הגות והלכה בפרשת השבוע במשנת רבותינו גאוני תימן זיע"א

אין לקרוא בשעת התפילה וקריאת התורה • הערות והארות יתקבלו בברכה בטלפון 0504139964 או במייל avish964@gmail.com

לע"נ ידיד ורע אשר שמחת התורה שבלבו ועל פניו האירה כל סביבותיו, זכה להרבין תורה ולהעמיד בתי מדרשות לשקידתה הרב רפאל אליהו זצ"ל ביבלח"ט ארבע צבי בלאט שליט"א • דודי הרב אברהם ב"ר דוד בדיחו זצ"ל, הרב משה ב"ר שלום צאלח זצ"ל, הרב אלעזר עזרי זצ"ל בן יבלח"ט ארבע צבי, הרב זכריה ב"ר יוסף גהסי זצ"ל, הרב ישראל ב"ר יהודה זצ"ל, מרת אורית ב"ר מנחם שרעבי ע"ה, מרת אסתר ב"ר יחיא גרשי ע"ה ומרת יהודית ב"ר יוסף שרעבי ע"ה, ואחותה חמותי הצדקנית מרת אסתר בדיחו ע"ה רבי יוסף שרעבי זצ"ל נלב"ע י"ג טבת התשס"ז.
ולכות הרב אברהם ב"ר שלמה שליט"א, הרב אהרן ב"ר יוסף שליט"א ומיכל ב"ר ישי תחיל' לרפו"ש במהרה בתוך שאר חולי ישראל, אכ"ר.

כתר מלכות - מאן מלכי רבנן
רבי דוד ב"ר עובדיה נהארי זלה"ה
רב המושבים אורה ועמינדב - י"ד טבת תשל"ה
רבי ישראל ב"ר סלימאן חנניה זלה"ה
רב כפר אגברי במחוז איב - ט"ו טבת תשמ"ג
רבי נחשון ב"ר נחשון זלה"ה
מרבני גובאן - ט"ו טבת תשנ"ג
רבי יחיא ב"ר יעיש השאש זלה"ה
מח"ס פלח הרמון וחקן תורה - ט"ז טבת תרצ"ט
רבי סעיד ב"ר אהרן שריאן זלה"ה
חבר בד"צ ק"ק תימן - ט"ו טבת תשל"א
רבי יצחק ב"ר סאלם יעקב מנחם זלה"ה
מרבני ק"ק עדן בת"א - ל"ז טבת תשע"ב
רבי חיים ב"ר שלום ברוח זלה"ה
רב מושב אורה - י"ח טבת תשנ"ו
רבי עוואץ ב"ר מתנא גבלי (הררי) זלה"ה
מרבני אלצהרה - כ' טבת תשל"ה
רבי דוד ב"ר טובים צאיירי לה"ה
רבה של אלבוך שברעב - כ' טבת תשל"ט

כתר של-א"ש

ויחי יעקב בארץ מצרים (מ"ז, כ"ח).

איתא במדרש רבה (פצ"ו א'), למה פרשה זו סתומה מכל הפרשות (שלא כדרך הפרשות שבתורה שיש בהם ריח לפחות כשיעור פרשה סתומה, וכאן אין ריח כלל. עץ יוסף). מפני שבקש יעקב אבינו לגלות את הקץ ונסתם ממנו. וענין זה נזכר גם לקמן במדרש (פצ"ח ב' ופצ"ט ה').

וכתב מהר"י גופאן במנחת יהודה (מ"ט א'), מה הטעם שראה יעקב לגלותו. **שמא** יש לומר, שמאחר שראה אורך הגלות רצה בזה לנחמם ולדבר על ליבם כענין שנאמר (ירמיה ל"א, ט"ז) ויש תקוה לאחריךך נאם ה' ושבנו בנים לגבולם. אבל מכל מקום אם גילה, היה נמצא בישראל שאינן מקבלים אורך הגלות, מאחר שידעו שלא עת האסף המקנה, ואז היו משיחים דעתם מן הרחמים, ושמא חס ושלוש יטמעו בין הגויים, לכך נסתם ממנו כדי שכל אחד בישראל יאמר שבימיו תהיה הגאולה. וכך בכל יום אנו מחכים שמא יבוא ויש לנו שחר על זה שנאמר (ישעיה ל"א, י"ח) אשרי כל חוכי לו, עכת"ד.

ואח"כ הביא שם שכן כתב רבינו זכריה הרופא זלה"ה במדרש החפץ, שיאמרו בנ"א שהקץ הוא לזמן רחוק ולא יבוא המלך המשיח בימיהם, ואז יצא מן הדת מי שיצא באומרו כבר הננו תחת הכניעה וההשפלה בגלות, טוב לו שידבק באלו שידן תקיפה, לפי שרוב דעות של ההמון יטעה אותו לפי דמויו שאין לקוות לאושר יקר והצלחה ושלטון ומנוחה בעולם הזה עם קבלת דת ישראל, מפני שאנו משועבדים לסכלים הרשעים כמו שגזר עלינו בעוונותינו ועבדת את אויבך (דברים כ"ח, מ"ח) עכת"ד וע"ש באורך דבריו כי נעמו, ובטעם הנוסף שכתב.

ונראה ללמוד מכאן יסוד חשוב בדרכי העבודה, כי כאשר נמצא אדם בצרה גדולה שאין הוא רואה לה קץ, מבוואר כאן שעלול הוא חלילה להתייאש מן הרחמים, אך גם כאן למדנו את רפואתו, שידע כי לכל תכלה ראיתי קץ, ואין השי"ת מעמיד את האדם בנסיון שאינו יכול לו, ואז מצרה יצא לרווחה. **ולעיתים קשה לאדם לצייר** במחשבתו רעיון זה, ולכן צריך ליצור לעצמו קץ גאולה וישועה, לעצור ולהתבונן על כל הטוב אשר גמלו השי"ת כי המובן מאליו אצל האחד הוא ישועה גדולה אצל האחר, ואז ממעיני ישועה ישאב כוחות לעבודת ה' כל הימים. **אכ"ר. שבת שלום.**

כתר ההלכה

הגאון הרב נתנאל עומסי שליט"א - מרבני בית ההוראה 'פעולת צדיק' לעילוי נשמת אביו רבי יחיא ב"ר יצחק עומסי זלה"ה - נלב"ע כ"ז אלול התש"פ

בגדר החיוב על הציבור לבנות בית כנסת

א[לבנות בית מקום תפילה, חיוב הוא על הציבור וכופין זה את זה (רמב"ם הלכות תפילה פי"א ה"א, שו"ע סי' ק"נ ס"א). ונסתפקתי האם החיוב הוא רק במקום שאין בית הכנסת בעיר כלל, או שמא כל ציבור שנקבעו להתפלל יחדיו, יש עליהם חיוב לבנות בית כנסת, אף שיש בעירם בתי כנסיות רבים. **תשובה:** נשאל הריב"ש (סי' רנ"ג והובא בב"י ח"מ סי' קס"ב) על בית כנסת אחת שיצאו מתוכה כמה אנשים לבנות להם בית כנסת חדש והיו אחרים שרצו למנעם מכך, כי חששו שלא ייסגר בית הכנסת הקיים. והשיב, שהמעכבים מונעים הם את עושי המצוה ואין עוון גדול מזה וחיבים נידוי ומה שחוששים לבית הכנסת הראשון, יעשו תקנה לקיים שניהם. מבוואר שאף כשיש בית הכנסת בעיר, אף שאמנם חובה אין, אך מצוה יש בבניית בית כנסת נוסף. מאידך יש חולקים ואומרים שאם בית הכנסת מכילה את כולם אין להם להיפרד ולבנות בית כנסת נוסף ואף מצוה אין כאן, כי ברוב עם הדרת מלך (שו"ת ר' אליהו מורח"א סי' נ"ג והובא במג"א סי' קנ"ה). ומשמע, שאם אין די מקום בבית הכנסת הקיים, שוב יש חובה לבנות בית כנסת נוסף.

אמנם אף על זה יש חולקים ואומרים שאין יכולים לכופ זה את זה לבנות בית כנסת אחר, כי כל אחד יכול לומר דדי לו בזה (ערוך השולחן סי' קנ"ד ס"א). **אכן** כאשר צריכים לבנות בית כנסת נוסף מפני המרחק לבית הכנסת הקיים או מפני חילוקי העדות בנוסח התפילה כגון מנוסח אשכנזים לנוסח ספרדים, מסתברא שיש חובה על הציבור לבנות להם בית הכנסת (בית שלמה אור"ח ח"א סי' כ"ג, אג"מ אור"ח ח"ב סי' מ"ז). **ועל אחת כמה וכמה** שיש חיוב בבניית בית כנסת לפי מסורת אבותינו ק"ק תימן שיש בה הפרש משאר קהילות בצורת התפילה וק"ש ובספרי התורה המדויקים.

עלה לתורה וטעה ובירך לאחריה אשר בחר

ב[מעשה באדם שעלה לתורה ובירך לפניה ברכת 'אשר בחר בנו וכו' ואחר הקריאה טעה ובירך את אותה הברכה שוב במקום לברך 'אשר נתן לנו וכו' וסיים אותה וכי לא סיימה, אף אם אמר ברוך אתה ה' ולא אמר נתן התורה, ימשיך ויאמר אשר נתן לנו וכו', כ"כ האחרונים והביאם המשנ"ב סי' קל"ט ס"ק ט"ו. ונשאלה שאלה האם עתה צריך הוא לברך את הברכה שחיסר. **תשובה:** הנה מי שטעה בברכה ראשונה ובירך אשר נתן לנו וכו' יש לו תקנה במה שיברך לאחרי הקריאה אשר בחר. והטעם, כי אין סדר לברכות, ואף שיש אומרים שיש סדר לברכות (אלה רבה), למעשה קי"ל שספק ברכות להקל (מהרי"ם ע"ח דף ס"ד ע"ב). אמנם אם טעה בברכה האחרונה ובירך אשר בחר במקום אשר נתן כאמור, אין לו תקנה וצריך לחזור ולברך את ברכת אשר נתן וכו'. **אלא** שאף בזה נחלקו הפוסקים וי"א שאם בירך הן לפניה והן לאחריה אשר בחר בנו, אינו מעכב (כפ החיים שם ס"ק מ"ט בשם שערי אפרים). **ולמעשה** קי"ל כדעת הפוסקים (שת"ז שם, משנ"ב שם) דמי שבירך לאחריה אשר בחר בנו, צריך לחזור ולברך אשר נתן לנו, וכן דעת מרן הגר"י רצאבי שליט"א.

האם מותר לזרוק עלים של הבשמים כשאינם מדיפים ריח

ג[בירושלמי (שביעית פ"ו ה"א) מובא ספק האם יש קדושת שביעית בבשמים המשמשים לריח. ואחד מביאורי הספק הוא האם לקדושת שביעית צריך דוקא שהנאתו וביעורו שווה וריח אין הנאתו וביעורו שווה, או העיקר הוא שלא תהא הנאתו אחר ביעורו אבל אם הנאתו קודם ביעורו כריח, יש בזה קדושת שביעית (הר"ש סיריליאנו שם). ורבים הכריעו דיש קדושת שביעית בבשמים (משנת יוסף ח"א סי' כ"ה, חו"א שביעית סי' י"ד סק"ט, שבט הלוי ח"ב סי' ר"ב, אור לציון פ"ב סי' עוה) **ודעת מרן הגר"י רצאבי שליט"א** דראוי להחמיר ליתנם בשקית קודם שמשליכם באשפה.

ובעשבי בשמים כגון השדאב, הקובע לעניין קדושתם הוא אם נלקטו בשביעית. ובעצי בשמים כגון הריחאן, הקובע הוא החנטה והיינו הוצאת העלים החדשים (שנת השבע פ"ט ס"ג, שערי יצחק מוצש"ק פרשת תולדות התש"פ ב). ונראה פשוט שרק כאשר העלים מדיפים ריח, שייך אצלם חומרא זו לשמרם בקדושת שביעית, אך אם כבר אינם מדיפים ריח, מותר לזרקם ואין בהם קדושת שביעית (משפטי ארץ שביעית כ"ג, י"ב, ילק"י שביעית פי' ט"ז סעי' מ"ב).

בחרבי ובקשתי במשנת רבותינו

ואני נתתי לך שכב אזור על אוזיך אשר לקחותי מיד האמרי בזרבי ובקשתי (מ"ז, כ"ב)

יוסף קיבל חלק בירושה כבכור

א] איתא בבראשית רבה (פ"ז, ו) ר' יהודה אמר, ואני נתתי לך שכב, זו הבכורה ולבושו של אדם הראשון וכו"ה בתרגום ירושלמי (ולתרגום זה נתכן מהר"י גופאן במנחת יהודה). והבכורה והבגדים, ענינם אחד. וכמו שהבאנו בכתרי תורה ע"ח (וישלה תשפ"ב) ממדרש תנחומא ישן, כי בעת שעמד יעקב וקנה הבכורה מעשו, אמרה רבקה בדין הוא שילבש יעקב הבגדים הללו ומסרתן לו. ובפרט א"ש למ"ש שם שהיו אלו בגדי כהונה והעבודה היתה בבכורות, ע"ש. וכו"ב בעין יוסף כאן. **אשר לקחתי מיד האמרי**, זה עשו. וכי עשו אמורי היה, אלא שעשה מעשה אמורי. **בחרבי ובקשתי**, במצות ובמעשים טובים ע"כ. **והטעם** שנמשלו המעשים הטובים בחרב וקשת, כתב **במתנות כהונה**, שתורה ומעש"ט הם כתרם בפני הפורענות (אבות פ"ד משנה י"א), ומגינים על האדם יותר מכל כלי קרב.

ב] והנה בגמרא כבבא בתרא (קנ"ג, א) משמע דאי"ז בכורה ממש, אלא חלק פי שנים כבכור, כדיליף מקרא ד'זבני באובן בכור ישראל כי הוא הבכור, ובחללו יצועי אביו ניתנה בכורתו לבני יוסף בן ישראל, ולא להתיחש לבכורה (דה"א א' ה', א), ומסיק שם בגמרא דהבכורה שקיבל יוסף היא לישול חלק כבכור, שנאמר ואני נתתי לך שכב אחד על אחיך (ושכב כאן משמעותו חלק. ע"י פרש"י בחומש). ופריך רב פפא ודלמא דיקלא בעלמא הוסיף לו דהיינו חלק מועט, אמר ליה אבוי עליך אמר קרא (מ"ה, ה), אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי, ופירש"ם שנחשבו כשני שבטים, והארץ לפי שבטים נתחלקה, נמצא שנטל יוסף שני חלקים בארץ כבכור.

תפילת יעקב

ג] עוד חידוש איתא שם בגמרא, בביאור המשך הפסוק בחרבי ובקשתי, וכי בחרבו ובקשתו לקח, והלא כבר נאמר (תהלים מ"ד, ז) כי לא בקשתי אבטח וחרבי לא תושיעני, אלא חרבי זו תפילה קשתי זו בקשה (ע"י יעב"ז, דרדרי מב' ד'ב'קשתי' הדוהל לומר בחרבי וקשתי, מהו ובקשתי זו בקשתי). ופירש"ם שהתפלל יעקב על בניו, ושזכה בבכורה מעשו בתפילתו. **ובענין התפילה על הבכורה** ע"י בחידושי אגדות למהר"ל מפראג. **אכן** לא נתגלה לנו, מה התפלל יעקב על בניו ואימתו. וצ"ע וע"י לק אתה ה"ל.

וקשה מה השייכות במה שקנה מעשו את הבכורה, הלא לא נתן ליוסף את הבכורה ממש (ע"י חת"ס ב"ב שם, תורה תמימה בפסוק זה ועדות ביהוסף למהר"י הלוי). **ונראה לבאר ע"פ מה דאיתא במדרש רבה** (לעיל פ"ב י"א) דלחד מ"ד נסתלק עשו מא"י מפני שהיה בה שטר חוב תחילה גר' יהיה ורעך. ולחד מ"ד נסתלק מא"י מפני הבושה, וכפרש"י בחומש (ל"ז, ז) מפני הבושה שמכר בכורתו. ומשמע דלא נחלק על הדעה הראשונה אלא בטעם סילוקו, אבל גם הוא סובר שעזב א"י והפקיר חלקו, וע"ע כאן ברש"ש.

יוסף קיבל את עיר שכב

ד] דעה שניה מובאת במדרש, ר' נחמיה אמר ואני נתתי לך שכב אחד, זו שכב ודאי, אשר לקחתי מיד האמרי, זה חמור אביו שכב. וכי אמרי היה, אלא חיו בכלל אמורי. **בחרבי ובקשתי**, לא היה אביו יעקב רוצה שיעשו בניו אותו מעשה, כיון וכו'. **ובמדרש לפנינו לא מופיע המשך הענין**, אכן הוא מפורש לעיל (פ"ב י) דאמר לוי בר סיס' ויבאו על העיר בטח, בטוחים היו על כוחו של זקן. ולא היה אביו יעקב רוצה שיעשו בניו אותו המעשה (ע"י משי"כ מהר"ש שבו זלה"ה בחמדת ימים וישלח (ל"ד ז') ליישב הסתירה, דבהריגת חמור ושכב בנו הסכים עימם אך לא בהריגת כל שכב, אך כיון שלא הניחום בני שכב להרוג הנשיא שלהם ועמדו כנגדם, הרגו את כולם), וכיון שעשו בניו אותו מעשה אמר מה אני מניח את בני ליפול ביד אמות העולם, מה עשה, נטל חרבו וקשתו ועמד לו על פתחה של שכב ואמר, אם יבואו אמות העולם להזדוג להם לבני, אני נלחם כנגדן, ע"ש. **ובמדרש הגדול מסיים**, ולעתיד, כי לא בחרבם ירשו ארץ (תהלים שם, ד) **נלענ"ד** כי כוונתו ליישב, כי בהאיי עלמא דשיקרא נראה שהחרב עושה מלחמה ונוצחת, ולכן דיבר הכתוב בהוה, אך לעתיד לבא שמלאה הארץ דעה את ה', ידעו כולם כי לא בחרבם יירשו ארץ.

ה] והנה במדרש אור האפילה כתב בביאור שכב אחד, כלומר נתן ליוסף עיר שכב חלק בכורה, אך בביאור בחרבי ובקשתי כתב חרבי זו תפילה וקשתי זו בקשה. **וצ"ל כמ"ש מהר"ש שבו זלה"ה בחמדת ימים כאן**, דאין מקרא יוצא מידי פשוט, ובודאי שעמד על פתחה של שכב בחרבו ובקשתו, אך נעזר בתפילה ותחינה שלא יתגרו הכנענים בבניו. **ובנוסח אחר שם** (פ' וישלה) **איתא** מ'למד שעמד יעקב בחרבו וקשתו, ונתפלל לפני השם שינציח את אויביו, שאין דבר נסי בלא טבעי.

נוסח תרגום אונקלוס

ה] והנה נוסח התרגום שבדפוסים שלפנינו, ואנא יהבית לך חולק חד יתיר על אחך, די נסבית מידיא דאמוראה בצלותי ובבעותי. משמע שסובר כדעה ראשונה שבמדרש, וכשיטת הגמרא דשכב לאו היינו עיר שכב, אלא חלק אחד יתר וכבכורו, ומשי"כ שלקחו בכח תפילתו, זה נראה כשיטת הגמרא. **אך צ"ע** מדוע שינה התרגום מפשט הכתוב, וכתב **בנתניה לגר** דלא מצינו ביעקב בשלף חרב מעודו, וברכת על חרבך תחיה היתה רק לעשו, לכן תרגם אונקלוס בצלותי ובבעותי.

ו] אכן כתב מהר"י קורח זלה"ה במרפא לשון, בחרבי ובקשתי, בספרי תימן, קרא ותרגום. ולא מצאתי מי שכתב כן, לא במסורת ולא בספר יאר, ע"כ. **וכי"ה הגירסא בתנ"ך דפוס סביוניטה** (שנת ש"ח), והיינו כי תרגום חרב הוא 'חרבא' דומה ללשונו במקרא (ע"י לעיל ל"א, כ"ז וכן רבים), ואת תיבת חרבי תרגם אונקלוס ממש כבמקרא (דברים ל"ב, מ"ב). וכן תרגום קשת 'קשתא' (ע"י לעיל כ"א, ט"ז) וקשתי תרגם ממש כבמקרא (לעיל ט"ז, א). **אכן יונתן תרגם** 'קשייפי ובקשתי'.

והנה גם לגירסא זו לא פירש דשכב היינו עיר שכב, וא"כ נמצא דברישיא כתב כשיטת רב יהודה וכמבואר בגמרא ד'שכב אחד' היינו חלק אחד, והיינו חלק בכורה וכדלעיל, ומאידיך כשיטת רב נחמיה דבחרבי ובקשתי ממש (וכי"ה ברס"ג דלקמן). **וקשה היכן** מצינו שנטל חלק בכורתו בחרבו. **וצ"ל דמפרש** חולק חד יתר על אחך לא על הבכורה אלא על עיר שכב. **וכי"ה בתרגום יונתן**, ואנא הא יהבית לך ית קרתא דשכב, חולק חד למתנא יתיר על אחך.

ז] ועל נוסח הדפוסים כתב במרפא לשון זימה שמתרגמים בצלותי ובבעותי גנוב הוא מהירושלמי. ולפנינו בתרגום ירושלמי איתא 'לא בחרבי ולא בקשתי אלא בזכותי ובעובדי טביא'. **והוסיף לחזק נוסח דידן**, א' שאילו היה עיקר התרגום ע"פ המדרש, היה לו לתרגם, אשר לקחתי מיד האמורי 'דנסבית מידיא דעשו', וגם היה לו לומר 'דיהב ה' לי בצלותי ובבעותי'. ב' שהרי הפשט מחויב יותר, ומה הטעם ידחה הפשט בכאן. וכן הוא ע"ד הסוד ג"כ, כפשוטו כמ"ש הרמב"ן ז"ל עיין עליו ע"כ וכוונתו למשי"כ הרמב"ן זקרוב אלי שעשה יעקב כדרך שיעשו הנביאים, נטה ידו בחרב כנגד ארץ האמורי וזרק שם חצים להיותה נכבשת לבניו. ע"ש. **עוד הביא לחזק דעה זו שכן תרגם רס"ג** שכב אחד 'חטא' ואידא' ופי' מהר"ע קורח זלה"ה בנוה שלום דהיינו חלק נוסף. בחרבי ובקשתי תרגם 'בסיפי וקוסי' ופי' בנוה שלום שהוא כפשוטו, דהיינו חרב וקשת.

דברי מרן הגר"י רצאבי שליט"א בבירור נוסח ספרי תימן

ח] ובענין מסורת תימן שהעיד מהר"י קורח זלה"ה, כתב לי מרן הגר"י רצאבי שליט"א, דברי המרפא לשון נאמנים, הן מצד עצמו שהוא עסק בכל כוחו במלאכת הקודש הלזו, הן מצד שדבריו נתאשרו ע"י הר"ל נגאר שהוא מחשובי מעתיקי שמועתו של מהר"י, שכתב גם הוא כי בנוס' תימן הישנות גרסי בחרבי ובקשתי, והובא בתאג חזון שמעון דף רנ"ה, והן בס' דקדוק התרגום שבי' שבכל ספרי תימן והיושנים שחיפשונו, מצינו הנוסחא בחרבי ובקשתי כלשון המקרא וכו'.

והוסיף, ומ"ש לאידך גיסא במסורת מפורשת דף ר"ל שבהרבה כתי"י עתיקים הגי' בצלותי ובבעותי יעו"ש, בודאי הכוונה מלפני כשלוש מאות שנה ומטה, כי מאז נכנסו לתימן ספרי הדפוסים, ונגרמו שינויים רבים, בפרט שאוהבים היו חכמי תימן את הדרוש, ומחבבים את החידוש, מדהגם שמסכים לדרשת חו"ל בבי"ב דף קכ"ג ע"ב ובמדרשים וכו'. גם אנחנו אוהבים ומחבבים הדרוש והחידוש, אבל האמת נר לרגלנו, ואין לעררב פשט עם דרש, ולא לשנות ממה שכתב אונקלוס עצמו. ועל דרך זה שינו תרגום צפנת פענח, דמיטמרן גליין ליה. וכן תרגום עטרות ודיבוק, יש כתי"י ששינו שכלילתא ומלבישתא וכו' כאשר ראיתי במו עיני, וגם שמעתי כי יש שגרסו כך אפי' בתרגום ביצבור.

והנה כתב מהר"י (עץ חיים ח"ב דף צ, א) בביאור הפזמון שבשמחת תורה 'כביש כל מלכוותא, ואחריב כל מדינתא בחרבי ובקשתתא, על ידי משה רחמא', כי אע"פ שלא כבש משה רבינו אלא ארץ סיחון ועוג, י"ל שהוא לשון תפילה כמו 'בחרבי ובקשתי דיעקב, שת"א בצלותי ובבעותי', ע"ש. משמע שכך היתה הגרסא לפנינו. **ועל זה השיבני מרן שליט"א**, ופשיטא דמהר"י אילו ישב על מדוכה זו, היה מכריע כך בספרי קדמוניו, דהיינו אותם שהם מלפני כחמש מאות שנה ומעלה, כי כן דרכו בקודש. רק לא נחת לזה, כמו שהעירו גבי דבריו בתה"ד על תרגום ויהי עשו איש יודע ציד, ויש עוד כיו"ב ע"כ.

ולמעשה כתב בסיום מכתבו, הלכך העיקר לתרגם בחרבי ובקשתי כבמקרא, ע"כ.

מדרכי רבותינו - מוהר"ר דוד ב"ר עובדיה נהרי זלה"ה

רבינו נולד לאביו מארי עוואד כחודש כסלו שנת התר"פ בישוב גוב תחתית שליד ריידה בנפת חאש' (מרכז תימן). את תורתו קיבל בעיקר ממוהר"ר סלימאן עתארי זלה"ה (וקינו של הרב משה עטרי שליט"א רב בית כנסת הגדול) שהיה רבה של מדר, וכן מרבי סעדיה מבורח. ולעיתים אף היה עולה לצנעא בהייה שם קיבל תורה מפי מוהר"ר עמרם קורח זלה"ה. עוד בהיותו עול לימים היו רבים משחרים פניו בשאלות בהלכה, בקיאותו הגדולה היתה לשם דבר, ותלמידיו מספרים שהיו יושבים לפניו עם הספר ולומדים והוא מתקנם בע"פ. מומחיות מיוחדת היתה לו בעניני שחיטה וניקור, לימים באה"ק הגיע עם גסו להגרא"י אונטרמן שפנה אל רבינו לברר עימו את מסורת עוף הפסיוני. **נשא** לאשה את בתו של מארי עבד קרואני זלה"ה מהיישוב גולה, והיה משתעשע בהלכה רבות עד גיסו מארי יחיא קרני זלה"ה. **בימי אלו** תשי"א כשהלך בעליה הגדולה והתיישב בראש ארץ חתומים, לאחר מכן עבר למושב אורה שבפרודור ירושלים, שם הנהיג את קהילתו ברמה דאג לכל צורכיהם הרוחניים. לאחר כשמונה שנים נאלץ כבד ביסא את ישיבתו במושב אורה, הנה כי במושב העתיק 'מעמירב' המצב חלש בהרבה עד שלעיתים לא היה אפילו מנין לתפילה בבית הכנסת, פעל יחד עם ידידו מארי חיים ברוח זלה"ה רב המקום לחיזוק צריכי הדת במושב אורה, ואח"כ אף העתיק את מושבו לשם, מצד שהחיה את המקום מבחינה רוחנית. **רבינו** ראה ענין גדול בהכשרת את דור העתיד, ולכך השקיע מזמנו להעמיד שוחטים ומנקרים מבני המקום, שיעוריו התייחדו מלבד כישרון ההסברה המיוחד שניחן בו, גם בסבלנות רבה. לאחר שהתלמידים היו בקיאים די הצורך בהלכה ובמלאכה, היה מומיץ את ידידו מוהר"ר יחיא אלשיך זלה"ה (שעימו היתה לו קביעות ללימוד גמרא והרמב"ם) לבחון את התלמידים. ומשמנמצאו ראויים דאג להם לסמיכה מהרבנות, שיוכלו לעסוק בכך בפועל. כל מעשיו והנהגותיו היו מתוך ענוה יתירה, ואף באיצטלא דרבנן לא חפץ להתעטף עד שרבו עליו חבריו, והסכים לכך. **מעשה** שהיה בן אחריו שקם בבוקר והנה הוא מרגיש כי עינו יצאה ממקומה, משקראו לרבינו, לקח ביצה וכתב עליה בריו מה שכתב, לאחר מכן סובב את הביצה מסביב לעין ואחרי כמה סיבובים כל מה שהיה כתוב על הביצה נמחק. הביצה הפכה להיות לבנה והעין חזרה למקומה. מעשה נוסף כשבא אחיו להעיר את ילדיו בבוקר, ראה והנה נחש גדול עליהם, פחד ואימה נפלו עליו, סגר בשקט את הדלת ומיד הלך לקרוא לרבינו, משהגיע, עשה מה שעשה, והנחש נעלם והלך לו. **רבינו** נודרך ביסורים קשים ונסתלק בשנת נ' לחייו ונטמן בהר המנוחות. ז"ע"א.